

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy & Mindhive Oy

Kylähubi:

monipaikkaisuuden yhteisöllinen alusta

Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä

15.6.2022-31.12.2023

Hanke sai rahoitusta Etelä-Savon maakuntaliiton alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahasta (AKKE)

Sisälllys

1 JOHDANTO.....	3
2 TAUSTA JA TAVOITE.....	4
2.1 Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä.....	4
2.2 Tavoitteena monistettava konsepti kyläyhteisöjen palvelujen rikastamiseksi.....	6
3 MENETELMÄT.....	7
3.1 Yhteiskehittäminen kyläyhteisössä.....	7
3.2 Palvelumuotoiluklinikka.....	9
3.3 Asiantuntijahaastattelut.....	10
4 KYLÄHUBI-KONSEPTI.....	12
4.1 Konsepti.....	12
4.1.1 Verkostoarkkitehtuurin rakenne.....	13
4.1.2 Yhteisöllisyys ja työn joukkoistaminen.....	14
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	15
6 LOPPUSANAT.....	16
Lähdeluettelo.....	17

Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hanke sai rahoitusta Etelä-Savon maakuntaliitolta. Hanketta toteuttivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja Mindhive Oy ajalla 15.6.2022 – 31.12.2023.

1 JOHDANTO

Julkista ja poliittista päätöksentekoa on viime vuosikymmenet ohjannut kasvukeskuslähtöinen ajatusmalli, jossa palvelut keskitetään yhä suurempiin yksiköihin. Tämä lähestymistapa on johtanut siihen, että harvaan asutuilla, maaseutuvaltaisilla alueilla sijaitsevien kylien palveluverkko on jatkuvasti heikentynyt ja samalla asukkaiden viihtyvyys on kärsinyt. Tämä kehitys on tunnistettu yhtenä elinvoimaisuuden säilyttämisen haasteena myös Etelä-Savossa, jossa on vakituiseen asukasmäärään suhteutettuna verrattain paljon monipaikkaisia vapaa-ajan asukkaita. Samaan aikaan on huomattu, että mökkipaikkakuntien elinvoimaa halutaan kehittää yhteisöllisesti ja monipaikkaiset asukkaat haluavat hankkia tuotteita ja palveluja paikallisesti. Paikallisten yritysten fyysisten ja digitaalisten palvelujen kehityksen tukeminen ja saavutettavuuden parantaminen on siksi tärkeää.

Idea palvelurikkaista kyläyhteisöistä, kylähubeista nousi esiin Mindhive Oy:n Suur-Savon Sähkön toimeksiannosta toteuttamasta, vuonna 2021 valmistuneesta selvityksestä, joka kartoitti Etelä-Savon monipaikkaisten asukkaiden tarpeita (Mindhive 2021). Monipaikkaisten asukkaiden tarpeiden selvityksessä havaittiin, että vapaa-ajan asukkaat halusivat hankkia palveluita enemmän paikallisesti. Paikallisten palveluiden saavutettavuudessa on kuitenkin tunnistettu olevan parantamisen varaa. Nykyään mökkipaikkakuntien palveluita hankitaan pääasiassa puskaradion ja suositusten perusteella. Palvelujen verkkonäkyvyydessä olisikin laajasti kehitettävää. Tehdyn selvityksen yksi keskeisin löydös oli, että tukemalla palvelukehitystä paikallisesti monipaikkaisissa kyläyhteisöissä, voitaisiin luoda monistettava konsepti rikastamaan kyläyhteisöjen palvelutarjontaa ja kääntää kasvukeskuslähtöinen ajattelutapa pääläelleen (Mindhive 2021). Näin mahdollistettaisiin monipaikkainen asuminen maaseutuvaltaisilla alueilla monipaikkaisesti ja ympärivuotisesti.

Aiemmassa selvitystyössä tuotetun tiedon pohjalta lähdettiin viemään kehitystä eteenpäin vuosina 2022–2023 Mindhive Oy:n ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteistyössä toteuttamassa, Etelä-Savon maakuntaliiton alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen (AKKE) - määrärahasta rahoittamassa Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hankkeessa. Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli jatkaa siitä, mihin aiemmassa selvityksessä jäätin ja muodostaa konkreettinen ehdotus ajatukselle rakentaa Etelä-Savoon verkosto palvelurikkaita kyläkeskuksia, yhteisöllisen monipaikkaisuuden mahdollistavia kylähubeja.

Tässä raportissa kootaan yhteen Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hankkeen kokemukset, kuvataan hankkeen tuloksena syntynyt Kylähubi-konsepti ja annetaan suosituksia siitä, miten kehitystä kohti palvelurikkaiden kylähubien verkostoa voitaisiin jatkaa.

2 TAUSTA JA TAVOITE

Viime vuosikymmeninä Suomen aluerakenteen kehittymistä on ohjannut nopea kaupungistuminen, joka on johtanut alueiden eriytymiseen (Rieki & Hentilä, 2022). Eriytymiskehityksen ajurina toiminut kaupungistuminen on saanut rinnalleen viime vuosina voimakkaasti yleistyneen monipaikkaisuuden, joka tuli laajalti tunnetuksi ja kasvatti suosiotaan Covid-19 pandemian aikana. Yleisesti monipaikkaisuudella tarkoitetaan sitä, että yhden kiinteän asuinpaikan sijaan ihmiset viettävät arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa liikkuen säännöllisesti näiden paikkojen välillä joko työhön tai vapaa-ajan asiointiin liittyen (Rannanpää ym. 2022).

Viime vuosina Etelä-Savon kaltaiset maaseutualueet ovat muuttuneet sekä kotimaan että globaalin toimintaympäristön kanssa samansuuntaisesti. Yhä keskittyvämpi ja digitaalisuuteen perustuvampi kehitys haastaa ja muuttaa maaseudulla asumista ja synnyttää tarpeen uusille, monipaikkaisen asumisen mahdollistaville palveluratkaisuille. Samalla muuttuva ympäristö muuttaa myös yrittämistä ja avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia maaseutuvaltaisilla alueilla toimiville yrityksille sekä vakituisille että monipaikkaisille asukkaille. Monipaikkaisuudesta kumpuavien uusien palveluratkaisujen tarve ja digitalisaation tuomat liiketoimintamahdollisuudet korostuvat maaseutualueilla. Maaseutualueille sekä vakituisten että monipaikkaisten asukkaiden yhdeksi toimeentulon lähteeksi on nostettu monipaikkaisten yhteisöjen palvelujen tuottaminen (Antikainen ym. 2017).

Toimeentulon turvaamiseksi maaseutualueilla tulisi kiinnittää erityistä huomiota liiketoimintaedellytysten luomiseen ja kehittämiseen. Maaseutualueiden liiketoiminnan keskeisimpinä edellytyksinä nähdään kuntien kaavoittamiseen liittyvien prosessien sujuvuus ja tarvittavan infrastruktuurin rakentaminen yritysten tarpeita ja palvelujen tuottamisen edellytyksiä vastaavasti. Lisäksi keskeistä maaseutualueiden yritysten liiketoimintamahdollisuuksien edistämässä on yritysneuvonnan ja muiden yrityspalvelujen saatavuus, verkostoitumis- ja yhteistyömahdollisuudet sekä yritysten näkyvyys alueella (Rieki & Hentilä 2022).

2.1 Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä

Tulevaisuuden mahdollisuuksia monipaikkaisuuteen nojaavalle kehittämiselle Etelä-Savossa kokosi Mindhive Oy:n toteuttama monipaikkaisten asukkaiden tarpeiden selvitys (Mindhive Oy 2021). Selvityksessä kartoitettiin monipaikkaisten asukkaiden palvelutarpeita ja monipaikkaisuuteen liittyviä arvoja, tunnistettiin monipaikkaisen asumisen esteitä ja kehitettiin konsepteja monipaikkaisten asukkaiden tarpeisiin. Selvitys toi esille, että keskittämisen vastakohtana mökkipaikkakuntien elinvoimaa haluttaisiin säilyttää ja että vapaa-ajan asukkaat haluaisivat hankkia palveluita enemmän paikallisesti.

Selvityksen tuloksena syntyi jatkokehittämisen pohjaksi useita konkreettisia konsepti-ideoita siitä, miten Etelä-Savon elinvoimaa voitaisiin kehittää ja vahvistaa monipaikkaisuuden esteitä poistamalla ja mahdollisuuksia vahvistamalla. Yksi selvityksen tuloksena tuotetuista konsepti-ideoista on Kylähubi-konsepti, jossa keskeinen rooli on kasvukeskusten vastavoimana toimivilla ja monipaikkaista asumista tukevilla kylähubeilla – palvelurikkailla kyläkeskuksilla. Kyläkeskukset nähdään mikrokokeskuksina, joista kukin tarjoaa kyläyhteisölle keskeiset palvelut. Kyläkeskukset muodostavat keskenään laajemman hubiverkoston. (Mindhive Oy 2021).

Kylähubi-konsepti toimi innoittajana suunniteltaessa Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hanketta Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja Mindhive Oy:n yhteistyössä. Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli muodostaa konkreettinen ehdotus aiemmassa selvitystyössä ehdotetulle ajatukselle rakentaa kasvukeskusten sijaan verkosto palvelurikkaita kyläkeskuksia.

Kesällä 2022 käynnistyneessä ja vuoden 2023 lopussa päättyneessä, Etelä-Savon maakuntaliiton alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahasta rahoittamassa Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hankkeessa keskityttiin Etelä-Savossa Puumalan kunnassa sijaitsevan Hurissalon kyläyhteisön palvelutarjonnan rikastamiseen. Hankkeessa tuettiin kyläyhteisön pohdintaa palvelutarpeista ja rohkaistiin uusien palveluideoiden muotoilua ja kehittämistä. Hankkeen aikana sovelletut työtavat – yhteiskehittämisestä palvelumuotoiluun – dokumentoitiin ja jalostettiin monistettavaksi konseptiksi, jota noudattaen voidaan tukea kyläyhteisöjen palvelukehitystä myös muualla monipaikkaisissa kyläyhteisöissä (Kuva 1).

Kuva 1. Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hanke kokosi kyläyhteisön palvelutarjonnan rikastamisen mahdollistavat kehittämismenetelmät monistettavaksi konseptiksi. (Kuva: Suvi Ripatti, Mindhive Oy)

2.2 Tavoitteena monistettava konsepti kyläyhteisöjen palvelujen rikastamiseksi

Kylähubi-konseptin tausta-ajatuksena on ollut hakea toinen arkkitehtuuri - rakenne, josta käsin mallintaa uusi tapa toimia harvaan asutulla alueella. Uudenlaisen toimintatavan näkyväksi tekevä konsepti on vastaisku ajan eetokselle, jossa painotetaan keskittämistä ja kasvukeskuksia ainoana mahdollisena tienä asua, harjoittaa liiketoimintaa ja tarjota kunnallisia- ja yksityisiä palveluita. Keskittämiskehitys on johtanut kaventuvaan ajatteluun, jossa sekä kunnat että yritykset ovat karsineet haja-asutusalueiden palveluita vieden pois puitteita, joissa osa suomalaisista silti haluaisi elää, asua ja viettää vapaa-aikaansa monipaikkaisesti ja ympärivuotisesti.

Kylähubi-konsepti tekee näkyväksi verkostomaisen arkkitehtuurin sovellettavaksi koko Etelä-Savon maakuntaan, jossa kylähubit toimivat verkoston solmukohtina fyysisessä maailmassa. Kunkin kylähubin fyysisenä keskuksena toimii kylätalo tai muu monikäyttötiloja kokoava rakennus, jossa kohtaavat niin kyläyhteisön asukkaat ja vierailijat kuin näiden tarvitsemat palvelut, niitä tuottavat toimijat ja yritykset. Kylähubien fyysisiin kohtaamispaikkoihin voidaan kytkeä erilaista liiketoimintaa ja kunnallisia palveluita tavoilla, joka on kestävässä ajassa ja ympäristössä. Keskeistä tässä on rohkeus eri tavalla tekemiseen ja yhteisöllisyyden korostamiseen.

Vanhat professiosidonnaisuudet ovat tässä ympäristössä myrkyä. On pystyttävä rohkeasti ottamaan käyttöön uudet mahdollisuudet digitaalisuudesta ja teknologiasta, mutta yhtä lailla lainata vanhaa menneestä. Ennen vanhaan maalla koko kylä kasvatti lapsia ja toisaalta lapset hoidettiin muun työn ohessa. Samaa ajatusta voidaan lainata myös kylähubiajatteluun, missä yksittäisellä kylähubilla voi hyvin toimia päiväkotia, koulu, posti tai ainakin pakettiautomaatti, automaattikauppa ja kahvila. Lapset eivät tarvitse opettajaa paikan päälle mutta turvallinen aikuinen pitää olla. Opetus voi tapahtua etänä ja samalla tämä aikuinen voi hoitaa paikan päällä muita asioita. Enemmän kyse on joustavuudesta ja siitä, miten yhteisöllä on halua ja rohkeutta järjestää asiat uudella, koko yhteisöä nykyistä paremmin palvelevalla tavalla.

Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hankkeessa nousi esille kaksi keskeistä haasteina näyttäytyvää teemaa, joiden puitteissa asioita tulee jatkossa entistä enemmän ratkoa: palveluiden organisointi yhteisöllisesti ja joukkoistamista hyödyntäen sekä ihmisten ja palveluiden löydettävyys ja saavutettavuus. Käytännössä harvaan asutulla alueella voidaan rakentaa toimiva jakeluverkosto niin tavaroille kuin ihmisillekin siten, että sen toteuttamiseen valjastetaan mukaan koko kyläyhteisö ja alueella toimivat palveluntarjoajat. Tähän tarvitaan sekä digitaalisia palveluita käytännön organisointiin sekä uusia sosiaalisia malleja toimia yhdessä. Hankkeen aikana kävi ilmi, että etenkin osa vapaa-ajan asukkaista ei ole tietoinen palveluista mitä mökkiseudulta löytyy. Palvelut ja ihmiset tulee siis saada löydettäväksi ja saavutettaviksi ihmisille suhteessa heidän nykyiseen sijaintiinsa helpolla tavalla.

3 MENETELMÄT

Hankkeessa hyödynnettiin osallistavia yhteiskehittämisen ja palvelumuotoilun menetelmiä. Palvelutarpeiden tunnistamisen jälkeen keskityttiin yritysten palveluaihioiden kehittämiseen palvelumuotoilun menetelmiä apuna käyttäen. Täydentävää tietoa kerättiin lisäksi verkkokyselyllä ja sekä haastatteluin. Lopulta tehdyn työn tuloksena syntynyt näkemys koostettiin monistettavaksi kyläyhteisön palvelujen kehittämisessä hyödynnettäväksi konseptiksi.

3.1 Yhteiskehittäminen kyläyhteisössä

Hankkeen alussa keskityttiin yhteiskehittämiseen pilottikyläyhteisöksi valitussa Hurissalossa. Se sijaitsee Etelä-Savossa, yhdessä Suomen merkittävimmistä vapaa-ajan asumisen keskittymänä toimivassa Puumalan kunnassa. Hurissalo on Suomen kolmanneksi suurin sisävesisaari Saimaalla. Vakituksia asukkaita on noin 300 ja loma-asuntoja on yli 700. Monipaikkaisuudesta vireyttä ammentavassa kylässä toimii aktiivisesti Hurissalon kyläyhdistys, joka järjestää monipuolista toimintaa, kuten tapahtumia ja teatteria sekä vastaa entiselle koululle sijoittuvan kylätalon toiminnasta. Lisäksi kylässä ja sen lähiseudulla toimii erilaisia palveluita tarjoavia yrityksiä.

Hurissalon kyläyhteisössä käynnistetyn yhteiskehittämisen tavoitteena oli tunnistaa sekä vakituisten että monipaikkaisten asukkaiden palvelutarpeita ja lähteä ideoimaan ratkaisuja tunnistettuihin palvelutarpeisiin vastaamiseksi yhdessä palveluja tarjoavien yritysten kanssa.

Yhteiskehittämiseen osallistettiin sekä vakituksia että monipaikkaisia vapaa-ajan asukkaita erilaisin menetelmin ottaen kyläyhteisön jäsenet aktiivisesti mukaan palvelutarpeiden tunnistamiseen ja niistä johdettujen palveluiden kehittämiseen. Menetelmiin sisältyi esimerkiksi työpajoja, jotka tarjosivat alustan avoimelle vuoropuhelulle ja ideoiden vaihdolle. Työpajojen aikana sovellettiin erilaisia palvelumuotoilun työkaluja ja menetelmiä, joiden tavoitteena oli tunnistaa ja ymmärtää Hurissalon kyläyhteisön jäsenten tarpeita syvällisemmin. Työpajatyöskentelyn aikana käyty vuoropuhelu oli interaktiivisia ja niissä hyödynnettiin visuaalisia apuvälineitä, kuten miellekarttoja, jotka auttoivat osallistujia kuvaamaan tarpeitaan sekä keskustelemaan yhdessä palveluiden potentiaalisista vaikutuksista kyläyhteisöön.

Kuva 2. Hurissalon kyläyhteisön jäseniä osallistavissa työpajoissa kerättiin tietoa sekä vakituisten että monipaikkaisten vapaa-ajan asukkaiden palvelutarpeista. (Kuva: Suvi Ripatti, Mindhive Oy)

Työpajojen lisäksi toteutettiin verkkokysely, joka tavoitti laajemman joukon vakituksia kyläläisiä ja vapaa-ajan asukkaita Hurissalossa. Kyselyyn saatiin 71 vastausta. Kysely tavoitti erityisesti Hurissalon monipaikkaisia asukkaita; vastaajista vajaat 85 % asui Hurissalon ulkopuolella. Suurin osa vastaajista oli yli 55-vuotiaita, joista puolet oli siirtynyt eläkkeelle. Kyselyn avulla saatiin koostettua arvokasta tietoa Hurissalon kyläyhteisön palvelutarpeista ja kyläläisten mieltymyksistä. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, millaisia palveluita ja toimintoja yhteisö arvostaa ja kaipaa.

Verkkokyselyssä esille nousseita keskeisimpiä palveluja ja toimintoja ovat:

- kauppa oheispalveluineen mainittiin merkittäväksi ajanvieton mahdollistajaksi kylällä.
- polttoaineen jakelu nostettiin toimivan jätehuollon ohella esiin monissa vastauksissa. Osa vastaajista toivoi sähköautojen latauspisteitä.
- alueen maanrakennus-, remontointi- sekä huoltopalveluja arvostettiin.
- toimivat nettiyhteydet nostettiin vastauksissa esille pidempiaikaisen oleskelun ja etätyöskentelyn mahdollistajana.
- yhteisöllisyyden merkitys nousi vahvasti esiin; auttavat naapurit ovat tärkeä osa kylän "palvelutarjontaa". Yhteisöllisyyttä haluttaisiin lisätä kylällä erilaisten uusien palveluiden ja tapahtumien muodossa. Vastaajat toivoivat mm. tarinakahvilaa, osajatoria, lisää taideharrastuksia sekä kulttuuritapahtumia.

- uusina palveluina Hurissaloon kaivattiin mm. lounaskahvilaa ja anniskeluravintolaa, parempaa lähiruuan tarjontaa ja kesätoria, kone- ja laitevuokraamoja, rautakauppaa ja koirahoitolaa.
- vastaajille yhteistä oli, että he halusivat saada kootusti tietoa alueen palveluntarjoajista yhdestä osoitteesta puskaradion sijaan. Tiedonsaannin haasteista kertoo myös se, että osa vastaajista oli toivonut uusina palveluina alueelle sellaisia palveluita, joita alueella jo on tarjolla.

Kyselyllä kerättyä tietoa syvennettiin edelleen teemahaastattelujen avulla. Haastattelut mahdollistivat yksityiskohtaisemman keskustelun erilaisten kohderyhmien kanssa, mikä auttoi ymmärtämään paremmin hurissalolaisten näkemyksiä ja tarpeita monipaikkaiseen vapaa-ajan asumiseen liittyen. Haastattelut olivat tärkeä osa palvelumuotoiluprosessia, sillä ne tarjosivat syvällistä tietoa, jota hyödynnettiin palveluiden kehittämisessä ja muokkaamisessa kyläyhteisön tarpeisiin sopiviksi yrityksille suunnatuissa palvelumuotoiluklinikoissa.

3.2 Palvelumuotoiluklinikka

Hurissalon kyläyhteisössä toteutetun yhteiskehittämisen jälkeen lähdettiin kehittämään tunnistettuja palvelutarpeita yhdessä yritysten kanssa. Tavoitteena oli tarjota yrityksille tukea ideoiden asiakaslähtöisyyden ja houkuttelevuuden jalostamiseksi. Palvelumuotoiluklinikoissa keskityttiin yrityskohtaiseen palvelumuotoiluun. Tavoitteena oli luoda räätälöityjä palvelukonsepteja, jotka vastasivat kunkin osallistuvan yrityksen erityistarpeita ja tavoitteita.

Palvelumuotoiluklinikoihin suunniteltiin sisältö ja valittiin käytettävät palvelumuotoilun menetelmät ja prosessit kunkin yrityksen tavoitteiden mukaisesti. Klinikoiden suunnittelussa keskityttiin erityisesti digitaalisten palveluiden kehittämiseen, jossa hyödynnettiin iteratiivista kehitystä prototyyppien avulla. Prototyyppejä testattiin aktiivisesti kyläläisten ja vapaa-ajan asukkaiden kanssa, mikä mahdollisti palautteen keräämisen ja prototyyppien jatkokehittämisen.

Digitaalisten palveluiden prototyyppien kehittämisen lisäksi työstettiin yhdessä yritysten kanssa asiakkaan palvelupolkuja. Tämä prosessi auttoi hahmottamaan asiakkaan kokonaisvaltaisen matkan yrityksen tarjoamien palveluiden parissa, mikä oli avainasemassa palvelukonseptin luomisessa. Palvelupolkujen analysoinnin kautta tunnistettiin asiakkaan kokemat kipupisteet sekä mahdollisuudet palvelun parantamiseen.

Lisäksi kehitettiin ja suunniteltiin luotaimia, jotka mahdollistivat asiakaskokemuksen syvällisemmän havainnoinnin ja ymmärtämisen. Nämä työkalut olivat olennaisia palvelukonseptin jatkokehittämisessä ja auttoivat yrityksiä ymmärtämään paremmin, miten heidän palvelunsa koetaan asiakkaiden näkökulmasta.

Yrityksille suunnatuissa työpajoissa keskityttiin syvällisesti asiakaskokemukseen ja asiakaspolkuihin. Työpajojen aikana analysoitiin nykyisten palveluiden asiakaskokemusta, tunnistettiin sekä

mahdollisuuksia että haasteita, ja tarkastelimme palvelukokonaisuutta sekä yrittäjän että asiakkaan näkökulmasta. Tämä antoi arvokasta tietoa siitä, miten palveluja voidaan kehittää edelleen vastaamaan paremmin asiakkaan tarpeita ja odotuksia.

Palvelumuotoiluklinikoilla käytettyjen monipuolisten menetelmien ansiosta onnistuttiin luomaan asiakaslähtöisiä ratkaisuja, jotka tukivat yritysten kasvua ja kehitystä sekä edesauttavat yritysten palvelujen kehittämistä jatkossa.

3.3 Asiantuntijahaastattelut

Yhteiskehittämisen ja palvelumuotoiluklinikoiden aikana koostetun tiedon täydentämiseksi toteutettiin lisäksi asiantuntijahaastattelut. Haastattelujen avulla pyrittiin selvittämään eri alojen asiantuntijoiden näkemysten avulla sitä, miten Hurissalon kaltaisen Etelä-Savon harvaan asutulla seudulla sijaitsevassa, monipaikkaisen asumisen keskittymässä voitaisiin järjestää kyläyhteisön jäsenille riittävän rikas palvelutarjonta. Haastattelut teemoitettiin hankkeessa aiemmin kerätyn tiedon mukaisesti kahdeksaan teemaan:

1. Monipaikkaisuuden merkitys ja tuleva kehitys
2. Monipaikkaisuuden mahdollistavien päivittäispalvelujen turvaaminen
3. Monipaikkaisen kyläyhteisön sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen
4. Logistiikan ja tietoliikenneyhteyksien merkitys monipaikkaisuudelle
5. Kulttuuri-, harrastus- ja vapaa-ajan palvelut monipaikkaisessa kyläyhteisössä
6. Yhteistyö ja resurssit monipaikkaisten palvelujen järjestämisessä
7. Liiketoimintamahdollisuuksien ja -edellytysten tukeminen
8. Veto- ja pitovoima

Kaikkiaan haastateltiin kuutta asiantuntijaa ja heidän vastauksistaan koottiin keskeisimmät havainnot anonymisti. Taulukkoon 1 on koottu haastatteluista nousseet keskeisimmät havainnot teemoittain.

Taulukko 1. Asiantuntijahaastattelujen keskeisimmät havainnot teemoittain.

Teema	Havainnot
Monipaikkaisuuden merkitys ja tuleva kehitys	<ul style="list-style-type: none"> Kasvava trendi Etelä-Savossa (eläkeläiset, uudet mökkiläiset) Covid-19 pandemian vaikutus (etätyön vakiintuminen, saturaatiopiste saavutettu) Kaupungistumisen vastareaktiona mökkielämä (halutaan vaihtelua, haetaan elämyksiä) Haasteena verotulojen jakautuminen (raha ei jää mökkipaikkakunnalle/alueen kehittämiseen)
Monipaikkaisuuden mahdollistavien päivittäispalvelujen turvaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Elintarvikekaupan merkitys vähentynyt (tavarat tuodaan mukana tai noudetaan isommasta keskukselta) Kyläkaupat täydennysostopaikkoina, sosiaalisina tapaamispaikkoina ja lisäpalvelujen tarjoamisen alustoina Sosiaalinen rooli mahdollinen, mutta taloudellinen kannattavuus haasteellista
Monipaikkaisen kyläyhteisön sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> Sote-palvelut siirtyvät yhä enemmän digitaalisiksi (asiakkaan ja palvelun tuottajan sijainnin merkitys vähenee) Monipaikkaisten asukkaiden paikallinen terveyspalveluiden käyttö haastavaa ja painottuu kesäkuukausille Senioriväestölle suunnatut digitaaliset ja liikkuvat palvelut voivat tuoda ratkaisuja
Logistiikan ja tietoliikenneyhteyksien merkitys monipaikkaisuudelle	<ul style="list-style-type: none"> Hyvät tietoliikenneyhteydet keskeisiä etätyön ja arjen sujuvuuden kannalta Investoinnit valokuituun ja tietoliikenneinfraan tärkeitä Teiden kunnossapito ympärivuotisesti välttämätöntä
Kulttuuri-, harrastus- ja vapaa-ajan palvelut monipaikkaisessa kyläyhteisössä	<ul style="list-style-type: none"> Aktiivisuus ja harrastusmahdollisuudet tärkeitä (digi tuo mahdollisuuksia lähelle paikkariippumattomasti) Monipaikkaisuus tuo haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriin ja tapahtumiin (osa haluaa osallistua, osa haluaa olla rauhassa) Yhdistystoimijoiden ikääntyminen huolenaiheena (nuoremman väen osallistaminen haasteellista)
Yhteistyö ja resurssit monipaikkaisten palvelujen järjestämisessä	<ul style="list-style-type: none"> Kunnan, yhdistysten ja paikallisten yritysten yhteistyöllä suuri rooli Monipaikkaisten asukkaiden tarpeiden ymmärtäminen ja palvelujen suuntaaminen heille voi avata uusia liiketoimintamahdollisuuksia Kunnan rooli keskeinen (talous, viestintä, resurssit)
Liiketoimintamahdollisuuksien ja -edellytysten tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Kausiluonteisuus toisaalta mahdollistaa, toisaalta rajaa ja haastaa Uudistumiskyky välttämättömyys Monipaikkaisten asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen keskeistä Monipaikkaisuutta tukevien palvelujen kokoaminen digitaalisesti saavutettavalle alustalle (palvelujen saavutettavuuden parantaminen) Yrityksen tietoisuutta ja kiinnostusta palvella monipaikkaisia asukkaita vahvistettava
Veto- ja pitovoima	<ul style="list-style-type: none"> Positiiviset mielikuvat ja markkinointi lisäävät vetovoimaan Sujuvan arjen mahdollistava infrastruktuuri ja palvelut välttämättömiä.
Vapaa sana	<ul style="list-style-type: none"> Paikallisten olosuhteiden ja päätösten merkitys korostuu. Mökkien sukupolvenvaihdokset luovat tarpeita uusille palveluille.

4 KYLÄHUBI-KONSEPTI

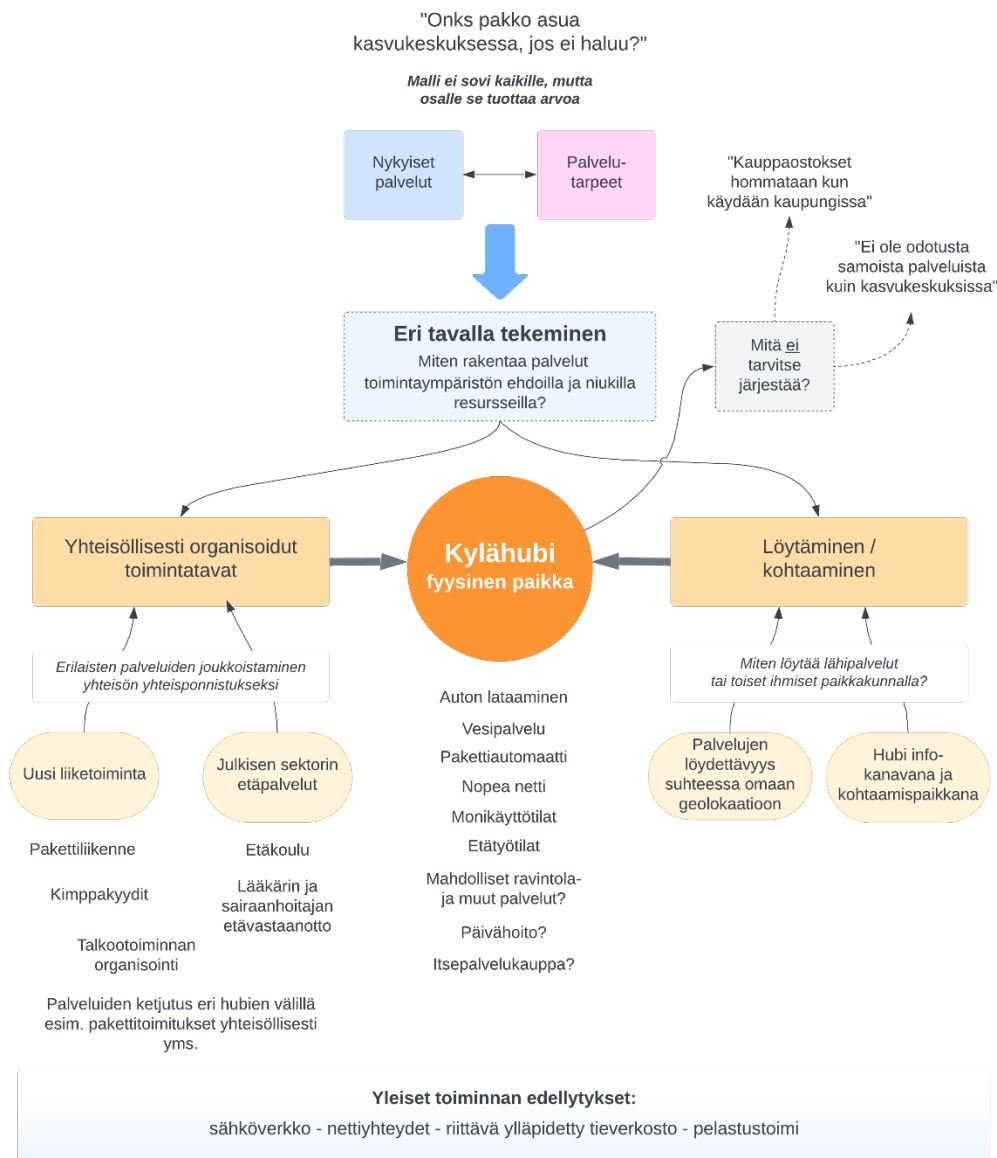
Hankkeessa tehdyn työn aikana tehtyjen havaintojen, kertyneen tiedon ja jalostuneiden ideoiden pohjalta koottiin Kylähubi-konsepti. Konsepti on konkreettinen ehdotus aiemmassa Etelä-Savon monipaikkaisten asukkaiden tarpeiden selvityksessä (Mindhive 2021) ehdotetulle ajatukselle rakentaa verkosto palvelurikkaita kyläkeskuksia. Kyläkeskusajattelun näkyväksi tekevän konseptin avulla pyritään edistämään monipaikkaisuuden integroitumista vahvemmin osaksi Etelä-Savon maakunnan kestävästä kehittämistä ja tekemään näkyviksi siihen kytkeytyviä tulevaisuuden mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita.

4.1 Konsepti

Kylähubi-konsepti (Kuva 3) kattaa kuvauksen verkostoarkkitehtuurin rakenteesta sekä rakenteen mahdollistamista yhteisöllisyyden ja joukkoistamiseen perustuvista uutta ja vanhaa yhdistävistä tekemisen tavoista.

Konseptin ohjaavina ideoina ovat:

Rakenne	○ verkostoarkkitehtuuri ○ kilpaileva rakenneajattelu ja organisoinnin tueksi
Yhteisöllisyys	○ työn joukkoistaminen keskeinen sosiaalinen rakenne luoda palveluvalmiutta ja turvallisuutta ○ sosiaalinen pääoma
Vastavoima erikoistuvaa ja keskittyvää yhteiskuntaa vastaan	○ moniosaajat ja -ottelijat toiminnan perustana ○ haasteena lakivastuut ja lupa tehdä ○ paluu vanhaan paikallisväestölle, mutta jotain aivan uutta kaupungissa ikänsä asuneille
Monipalvelupisteet	○ sama piste palvelee yhteisöä eri tavoin ○ tapa organisoida fyysisistä ympäristöä vaativia palveluita ○ kohtaamisen paikka ○ palvelujen keskittymä
Logistiikka palvelemaan samalla erilaisia tarpeita	○ pyörillä ja vesillä kulkee niin tavarat kuin ihmiset ○ oleellista on sama suunta ei niinkään mitä kuljetetaan
Digitaalisuus	○ palveluiden, ihmisten ja tarpeiden löydettävyys ○ digitaalisuus mahdollistaa vanhan maaseudun yhteisöllisyyden laajentamisen isommalle joukolla ihmisiä - uusien auttavien tuttujen löytäminen tulee mahdolliseksi
Toiminnan organisointi joukkoistamalla	○ joukkoistamalla voidaan saada paremmin koko verkostossa liikkuvan väen potentiaali käyttöön - ihmiset tukemaan toisia, joita yhdistää sijainti ja suunta

Kuva 3. Kylähubi -konsepti kuvaa verkostoarkkitehtuurin sekä yhteisöllisyyden ja joukkoistamiseen nojaavat tekemisen tavat. (Kuva: Suvi Ripatti, Mindhive Oy)

4.1.1 Verkostoarkkitehtuurin rakenne

Tällä hetkellä ihmisten ajattelua, toimintaa ja sitä kautta ratkaisuja ohjaa keskittämisen eetos. Jotta jotain uutta tapaa toimia voidaan alkaa synnyttää ja organisoida uudenlainen toiminta, tarvitaan vaihtoehtoinen mielenmalli - kehikko, mitä kautta ajatella totutusta poikkeavasti. Väljästi asutulla, maaseutuvaltaisella alueella keskittäminen on yksinkertaisesti väärä rakenne, mikä johtaa usein vastakkainasetteluun ja kehittämisen sijaan ongelmiin keskittyvään keskusteluun. Jos asioita

tarkastellaan vain tämän rakenteen ja ratkaisumallin kautta, saadaan keskittämistä tukevia argumentteja ja malleja, jotka johtavat vääjäämättä maaseudun palvelurakenteen kuihtumiseen. Tarvitaan siis tilalle uusi tapa, jonka kautta voidaan tarkastella monipaikkaisten maaseutualueiden tapaa organisoida palveluita ja elämää arkkitehtuuritasolla.

Keskittämisen arkkitehtuuri lähtee tähtimallista, missä ihmiset ja palvelut pyritään keskittämään maantieteellisesti pienelle alueelle. Tähtiarkkitehtuurin vastakkainen malli on verkosto, missä laaja alue pyritään kattamaan joukolla pieniä soluja yksittäisen keskittymän sijaan. Tällaisen verkoston solmupisteet - hubit voivat toimia kohtaamispaikkoina ihmisille, tavaroiden jakelupisteinä sekä muiden palveluiden asemapaikkoina. Hubit ovat joustavia yksittäisiä paikkoja, jotka palvelevat lähialueen mikroyhteisöä monipuolisesti. Samalla ne voivat toimia välietappeina esimerkiksi tavaraliikenteelle kohti seuraavia hubeja.

Verkostoarkkitehtuuri on ennen kaikkea idea - ohjaava ajatus, jonka tarkoitus on johdattaa ajattelua, innovointia ja kehittämishankkeita hakemaan ratkaisuja toista tietä toivottuun tulevaisuuteen. Se on monella tapaa ideaali, mikä pitää jatkossa testata yhteisöllisesti erilaisilla kehittämishankkeilla ja ihmisten vapaaehtoistoiminnalla. Se on myös lupa ajatella asioita toisin.

4.1.2 Yhteisöllisyys ja työn joukkoistaminen

Niukoilla resursseilla palvelujen tuottamisen keskeisenä voimanlähteenä toimivat yhteisön jäsenet itse. Keskeinen ajatustapa saada asioita tapahtumaan ja rakentaa turvallinen elinympäristö on yhteisön ihmisten yhteistyö, jossa tuetaan toinen toistaan. Tämä ei ole mitenkään uusi ajatus maaseudulla, mutta kaupungeista muuttaville ja vieraileville monipaikkaisille asukkaille se voi sitä olla.

Nyky-yhteiskunnan erikoistumista vastaan onkin noussut liike, joka perustuu moniosaajien ja -ottelijoiden keskeiseen rooliin. He ovat yhteisöllisen ja joukkoistamisen voimaan perustuvan toiminnan perusta, tarjoten laajan kirjon taitoja ja asiantuntemusta koko yhteisön hyväksi. Tämä lähestymistapa merkitsee paluuta perinteisiin paikallisyhteisöihin, mutta samalla se tarjoaa uudenlaisia kokemuksia kaupunkilaisille, kyläyhteisöjen monipaikkaisille asukkaille.

Uudessa mallissa sama monipalvelupiste palvelee yhteisöä monin eri tavoin, toimien kohtaamispaikkana ja palvelujen keskittymänä. Tämä organisointitapa mahdollistaa fyysisistä ympäristöistä vaativien palveluiden tehokkaan tarjoamisen. Logistiikka on suunniteltu palvelemaan samanaikaisesti erilaisia tarpeita, jossa sekä ihmiset että tavarat liikkuvat joustavasti niin maalla kuin vesillä, keskittyen enemmän yhteiseen suuntaan kuin kuljetettavan sisältöön.

Digitaalisen teknologian rooli on olennainen palveluiden, ihmisten ja tarpeiden löydettävyydessä ja saavutettavuudessa. Digitaalisuus mahdollistaa maaseudun yhteisöllisyyden laajentamisen suuremmalle joukolle ihmisiä, tehostaen uusien, auttavien tuttavuuksien muodostumista.

Toiminnan joukkoistamisella voidaan hyödyntää koko verkoston potentiaali, tuoden yhteen ihmisiä, joita yhdistää paitsi sijainti myös yhteiset tarpeet ja tavoitteet.

Maaseudulla asuvat ovat tottuneet auttamaan toinen toistaan. Samalla tapaa monipaikkaisille kyläyhteisön asukkaille tarjotaan palveluita esimerkiksi auraamalla teitä tai tuomalla polttopuita. Haasteena onkin monesti se, ettei monipaikkaiset asukkaat tiedä, mitä palveluita seudulla on tarjolla. Vastaavasti ikänsä seudulla asuneet eivät välttämättä tiedä millaista osaamista seudulla vieraillee mökkeilemässä. Seudun voimavarat ja palvelut jäävät pimentoon ilman selkeitä sosiaalisia toimintarakenteita ja tapaa löytää yhteisön jäsenten osaamispotentiaali.

Kylähubit, monipalvelupisteet edustavat fyysisen ja digitaalisen maailman yhdistämistä, tarjoten keskeisiä palveluja ja kohtaamispaikkoja yhteisön jäsenille. Nämä pisteet eivät ainoastaan vastaa erilaisiin tarpeisiin, vaan ne myös edistävät yhteisön jäsenten välistä vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Etelä-Savo on luontaisesti monipaikkaisuuden merkittävimpiä kehittämisalustoja Suomessa, sillä vapaa-ajan asuntoja on väestöön suhteutettuna alueella valtakunnallisesti eniten. Vapaa-ajan asuminen ja siihen liittyvä monipaikkainen elämäntapa on Etelä-Savossa tunnistettu yhdeksi keskeisimmistä elinvoimatekijöistä niin maakunnassa, kunnissa kuin yrityksissäkin.

Palvelutarjonnan kehittäminen monipaikkaisia asukkaita silmällä pitäen koetaan Etelä-Savossa hyvin tärkeäksi, mutta myös suureksi haasteeksi. Ratkaisujen etsimisessä voidaan hyödyntää omaa aluetta koskevaa tutkimus- ja kokemustietoa. Alueen toimijoita osallistavaa yhteisöllistä kehittämistä tulee jatkaa, sillä monitahoista monipaikkaisuusilmiötä koskeva pitkäjänteinen ja yhteisöllinen kehittämistoiminta lisää ymmärrystä monipaikkaisuuden tulevasta suunnasta, auttaa luomaan ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin ja sopeutumaan toimintaympäristön muutoksiin. Alueen toimijoiden yhteinen ymmärrys tulevasta kehityksestä helpottaa resurssien oikeaa kohdentamista ja yhteisten kehittämistoimien suunnittelua ja oikea-aikaista toteuttamista.

Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hanke selvitti, miten uuden sukupolven yhteisöllinen verkostoarkkitehtuuri vastaa nykyajan haasteisiin uusilla ja innovatiivisilla tavoilla. Yhdistämällä rakenneajattelu, yhteisöllisyys, joukkoistaminen, moniosaajien merkitys, monipalvelupisteet ja digitaaliset ratkaisut, tämä Kylähubi -konsepti tarjoaa dynaamisen ja joustavan lähestymistavan, joka soveltuu monipaikkaisen maaseudun tarpeisiin ja kehittämisen lähtökohdaksi.

Tämä lähestymistapa ei ainoastaan vahvista yhteisön jäsenten välisiä suhteita, vaan myös edistää sosiaalisen pääoman kasvua ja yhteistyötä. Joukkoistamisen kautta yhteisöt voivat hyödyntää

jäsentensä moninaisia taitoja ja asiantuntemusta, luoden siten vahvemman ja kestävämmän yhteiskunnallisen rakenteen.

Digitaalisen teknologian rooli on korvaamaton, kun puhutaan palveluiden, ihmisten ja tarpeiden yhdistämisestä. Teknologia mahdollistaa tiedon ja resurssien tehokkaamman jakamisen, mikä puolestaan edistää yhteisöjen sisäistä yhteistyötä ja tukea. Samalla se tarjoaa keinoja laajentaa yhteisöllisyyttä perinteisten rajojen ulkopuolelle, luoden uusia mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.

Yhteenvedona voidaan todeta, että uuden sukupolven yhteisöllinen verkostoarkkitehtuuri on merkittävä askel kohti inklusiivisempaa ja kestävämpää tulevaisuutta. Se tarjoaa monipuolisia ratkaisuja nykypäivän yhteiskunnan haasteisiin, edistäen samalla yhteisöllisyyttä, innovaatiota ja kestävä kehitystä.

6 LOPPUSANAT

Kohti palvelurikkaita kyläyhteisöjä -hankkeen aikana oleellista on ollut huomata, mihin ei tarvitse hakea ratkaisua. Monipaikkaisuus ilmiönä tuo mukanaan sekä haasteita että mahdollisuuksia palveluiden kehittämiseen Etelä-Savossa ja muualla Suomessa. Kunnallisten ja paikallisten toimijoiden yhteistyö, digitaalisten palveluiden kehittäminen ja infrastruktuurin parantaminen ovat avainasemassa, jotta voidaan vastata sekä vakituisten että monipaikkaisten asukkaiden tarpeisiin ja edistää alueiden kehittymistä.

Kylähubi-konseptin ehdotus verkostoarkkitehtuurin päälle rakentuvasta yhteisöllisyyden ja joukkoistamisen varaan rakentuvalle kyläyhteisölle tarjoaa lukuisia kehittämisasihteita jatkoon. Tarvitaan rohkeita yhteisöllisiä pilotteja ja kehittämishankkeita, joissa ehdotettua konseptia testataan ja jalostetaan. Etelä-Savon elinvoiman ja tulevaisuuden näkökulmasta on keskeistä tunnistaa uudenlaisten tekemisten tapojen tarjoamat mahdollisuudet kehittää uudenlaisia palveluja. Nämä palvelut tarjoavat mahdollisuuksia sekä yritysten liiketoiminnalle että eteläsavolaisten monipaikkaisten kyläyhteisöjen jäsenille elää hyvää elämää palvelurikkaissa kyläyhteisöissä.

Lähdeluettelo

Antikainen, J., Honkaniemi, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kotilainen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Lundström, N., Luoto, I., Niemi, T., Pyykkönen, S., Rehunen, A., Saukkonen, P., Viinamäki, P. & Viinikka, A. 2017. Smart Countryside: Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja kokeiluja hyödyntämällä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 9/2017. ISBN: 978-952-287-338-5 (PDF). Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-338-5>. [Viitattu 11.9.2023]

Mindhive Oy. 2021. Monipaikkaisten asukkaiden tarpeiden selvitys. Saatavissa: https://drive.google.com/file/d/1Sn0Rzu82E1tyE7JH-0Nt8S3ha37Hj_wV/view. [Viitattu 15.9.2023]

Rannanpää, P., Antikainen, J., Aro, R., Huttunen, J., Hovi, S., Pitkänen, K., Strandell, A., Nurmio, K., Rehunen, A., Vihinen, H., Lehtonen, O., Muilu, T. & Weckroth, M. 2022. Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9. Valtioneuvoston kanslia. ISBN: 978-952-383-150-6 (PDF). Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-150-6>. [Viitattu 11.9.2023]

Riecki, S., Hentilä, H-L. 2022. Maaseudun monipaikkainen asuminen, yrittäminen ja etätyö Pohjois-Pohjanmaan kunnissa. Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin julkaisuja 2/2022. ISBN: 978-952-62-3449-6 (PDF). Saatavissa: <http://urn.fi/urn:isbn:9789526234496>. [Viitattu 11.9.2023]